

ارائه الگوی مدیریت پویایی اجتماعی مدارس مقطع متوسطه مرتضی کلهری^۱، الهام کاویانی^۲، زهره سبزیانپور^۳، آناهیتا فرجی^۴

چکیده

هدف پژوهش حاضر، ارائه الگوی مدیریت پویایی اجتماعی در مدارس مقطع متوسطه شهرستان کرمانشاه بوده است. نوع پژوهش کیفی و روش نظریه داده بنیاد ملاک عمل بوده است. جامعه آماری شامل مدیران مدارس مقطع متوسطه، صاحبان نظران و متخصصان آموزش و پرورش بوده است. روش نمونه گیری به صورت هدفمند و گلوله برفی تا جایی ادامه یافت که پژوهشگر با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته با ۱۵ نفر از اعضای نمونه به اشباع نظری رسید. برای اعتبارسنجی و بدست آوردن روایی داده ها از دو روش بازبینی مشارکت کنندگان و مرور خبرگان غیر شرکت کننده در پژوهش و پایایی مصاحبه ها به روش پیاده سازی عینی و دقیق گفتار مصاحبه شوندگان استفاده شد. با استفاده از نتایج حاصل از بررسی مبانی نظری و پیشینه پژوهش و تجزیه و تحلیل محتوای مصاحبه های انجام گرفته، مولفه ها و معیارهای اولیه مدیریت پویایی اجتماعی مدارس شناسایی شده و تعداد ۳۲۵ کد باز استخراج و از تلفیق آن ها تعداد ۱۹ کد محوری و از تلفیق آنها نیز ۱۱ کد انتخابی احصاء گردید و طی سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی، مدل پارادایمی مدیریت پویایی اجتماعی مدارس در شش مقوله اصلی شرایط علی (خط مشی ها)، پدیده محوری (پویایی اجتماعی مدارس)، شرایط زمینه ای (شرایط محیطی، شرایط سازمانی)، شرایط مداخله گر (درون سازمانی، برون سازمانی)، راهبردها (فردی، سازمانی) و پیامدهای مدیریت اجتماعی پویایی مدارس (فردی، سازمانی، اجتماعی) ارائه گردیده است.

کلید واژه ها: پویایی مدارس، پویایی اجتماعی، مقطع متوسطه.

پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۲/۹

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۱۲

^۱ - دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

kalhor.wb@gmail.com

^۲ - استادیار گروه علوم تربیتی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول).

eli.kaveani@gmail.com

^۳ - استادیار گروه علوم تربیتی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

zsabzianpour@yahoo.com

^۴ - استادیار گروه علوم تربیتی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

faraji4845@gmail.com

مقدمه

آموزش و پرورش، زیر بنای توسعه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی هر جامعه است. اهمیت و نقش آموزش و پرورش در بهسازی و توسعه زندگی فردی و اجتماعی موجب شده است که جامعه و اولیای دانش آموزان انتظار داشته باشند که مدرسه محیطی رشد دهنده، پویا و زمینه ساز پرورش استعداد های بالقوه فرزندان آنان باشد. مدرسه به عنوان مهمترین جایگاه حضور و رشد نسل های آینده، باید محیطی سالم و پویا باشد به همین جهت مدارس پویا در بهبود آموزش و یادگیری دانش آموزان موثرند که یکی از موضوعات مهم که امروزه درباره آن بحث های بسیار شده است (حاجی صالحی، ۱۳۹۹). بر خلاف گذشته دیگر آموزش و پرورش فقط به دنبال انتقال دانش و معلومات کلیشه ای و تقویت حافظه نیست، بلکه توسعه حس انتقاد و قضاوت صحیح، تقویت مهارت های زندگی اجتماعی و بطور کلی تربیت شخصیت سالم، شاداب و پویا اهداف اصلی مدرسه پویا را تشکیل می دهد. وظیفه و رسالت مدرسه پویا این است که با به کار گماری عوامل مبتکر و نوآور و ارائه طرح های جدید و روش های نو زمینه بروز و ویژگی های یاد شده را در متعلمان و معلمان فراهم سازد و فضای مدرسه را به فضای سازنده، خلاق، مبتکر، روح افزا، گرم و صمیمی و لذت بخش تبدیل کند (عباسی، هاشمی، ۱۳۹۵). پویایی یکی از موضوعات اصلی آموزش در جهان به حساب می آید و در طول سال ها تغییر می کند. دنیای ما و مظاهر آن پویا است. همه چیز در جهان در حال تغییر است. شاید تنها چیزی که تغییر نمی کند خود تغییر است. پویایی اجتماعی پیش نیاز نوآوری در جامعه است و برگرفته از جوهره زندگی اجتماعی است (نوروالک و همکاران^۱، ۲۰۲۱). همانطور که هوگز^۲ (۲۰۱۷) با تاکید بر تغییر موجود و تحول در آموزش و پرورش بیان می کند، «به هیچ وجه، تغییر و توسعه یک فرصت در مدارس نیست، بلکه یک ضرورت است». همچنین باید توجه داشت که مدارس در سراسر جهان به نهادهای اصلی تبدیل شده اند که نقش فزاینده ای در تداوم حیات ملی کشورها و شکوفایی آنها ایفا می کنند. پویایی اجتماعی به چگونگی سازماندهی زمینه های بین فردی و چگونگی تأثیر آن بر تعاملات بین افراد در محیط اشاره دارد. پویایی اجتماعی کلاس درس به همزمانی اجتماعی بر شکل گیری طبیعی شبکه های اجتماعی کلاس درس تاکید دارد. هنگامی که دانش آموزان با هم جمع می

^۱ -Norwalk et al

^۲ -Hughes

شوند، رفتارها را به گونه ای هماهنگ می کنند که وابستگی انتخابی را ارتقا می بخشد. این بدان معناست که دانش آموزان تمایل دارند خود را در الگوهای سازگار تعاملات اجتماعی و روابط طبقه بندی کنند که باعث شکل گیری گروه های همسالان متمایز می شود. گروه های همسالان تمایل به تشابه در ویژگی های اجتماعی شامل پیشرفت تحصیلی، پرخاشگری و محبوبیت دارند. با این حال، برخی از دانش آموزان به همسالان خود وابسته هستند که به جای انعکاس ویژگی های آنها، آنها را تکمیل می کنند (سالمیوالی^۱، ۲۰۱۴). انفجار اطلاعات در عصر مدرن ضرورت پویایی و تکامل را نشان می دهد. نودینگز^۲ (۲۰۰۳). معتقد است پویایی باید هدف اصلی آموزش باشد که با ساختار و همچنین فرآیند سر و کار دارد. در این دیدگاه مدرسه سیستمی پویا است که پایدار و در عین حال انعطاف پذیر و دارای روابط ساختاری سفت و سخت و روابط ساختاری انعطاف پذیر است و می توان گفت مدرسه ایستا نیست (کلیجن^۳، ۲۰۱۹).

تعلیم و تربیت در نظریه یادگیری اجتماعی با آلبرت بندورا، رابرت سیرز^۴ و کرنز^۵ بر روشن شدن پارامترهای تقویت اجتماعی تمرکز دارد و بر مفهوم همزمانی اجتماعی به عنوان مکانیزمی که توسط آن رفتار اجتماعی برانگیخته، ایجاد، تقویت و تطبیق می شود، تأکید می کند. همزمانی اجتماعی یک فرایند تعاملی است که در آن رفتار دو یا چند نفر سازماندهی شده است، بنابراین اقدامات یک شخص از اقدامات دیگران حمایت می کند. کرنز سه نوع همزمانی اجتماعی را تشخیص داد: تقلید، مقابله به مثل و مکمل. تقلید زمانی اتفاق می افتد که فردی درگیر رفتاری می شود و دیگران از این رفتار به عنوان الگویی برای رفتار خود استفاده می کنند. مقابله به مثل زمانی اتفاق می افتد که دو نفر در یک تعامل اجتماعی به شیوه های مشابهی به یکدیگر واکنش نشان می دهند که باعث ایجاد و تقویت رفتارهای مشترک می شود. مکمل زمانی اتفاق می افتد که دو فرد دارای وضعیت و شکل های مختلف رفتار باشند، اما رفتار هر یک برای رفتار دیگری ضروری است (فارمر و همکاران، ۲۰۱۸). همزمانی اجتماعی بر شکل گیری طبیعی شبکه های اجتماعی کلاس درس تأکید دارد. هنگامی که دانش آموزان با هم جمع می شوند، رفتارها را به گونه ای

^۱ -Salmivalli

^۲ -Nudings

^۳ -Klijjn

^۴ -Albert Bandura and Robert Sears

^۵ -Cairns

همان‌گونه که می‌کنند که وابستگی انتخابی را ارتقا می‌بخشد. این بدان معناست که دانش‌آموزان تمایل دارند خود را در الگوهای سازگار تعاملات اجتماعی و روابط طبقه‌بندی کنند که باعث شکل‌گیری گروه‌های همسالان متمایز می‌شود. گروه‌های همسالان تمایل به تشابه در ویژگی‌های اجتماعی شامل پیشرفت تحصیلی، پرخاشگری و محبوبیت دارند. با این حال، برخی از دانش‌آموزان به همسالان خود وابسته هستند که به جای انعکاس ویژگی‌های آنها، آنها را تکمیل می‌کنند (سالمیوالی^۱، ۲۰۱۴). با فرآیند وابستگی انتخابی، ساختارهای اجتماعی ظاهر می‌شوند که ممکن است ماهیت برابری خواه یا سلسله‌مراتبی داشته باشند. در ساختارهای اجتماعی عدالت‌طلبی، موقعیت و پیوندهای اجتماعی عموماً برابر و نسبتاً یکنواخت در دانش‌آموزان توزیع می‌شود (آهن و رادکین^۲، ۲۰۱۴). در کلاس‌های درس سازمان‌یافته سلسله‌مراتبی، وضعیت و تأثیر همسالان حاکم است: تعداد کمی از دانش‌آموزان و گروه‌ها دارای عامل مرکزیت (یعنی موقعیت بالا، برجستگی) بوده، از نظر اجتماعی غالب هستند و لحن فرهنگ کلاس درس را تعیین می‌کنند. در کلاس‌های سلسله‌مراتبی، سایر جوانان در گروه‌های همسال خود ثانویه یا محیطی هستند (به عنوان مثال، برجستگی کمتر)، و تعداد کمی از دانش‌آموزان تمایل دارند در سیستم اجتماعی منزوی شده و اعضای گروه همسالان خود نباشند. اهمیت ساختارهای اجتماعی سلسله‌مراتبی در این است که بسته به ویژگی‌های دانش‌آموزانی که مرکزیت بالایی دارند، پویایی اجتماعی کلاس‌ها ممکن است به یک فضای اجباری کمک کند که از زورگویی، محرومیت اجتماعی، کاهش مشارکت آموزشی و نقش‌های غیر فراگیر برای جوانان آسیب‌پذیر اجتماعی حمایت می‌کند (دیجکسترا و گیس^۳، ۲۰۱۵). وابستگی انتخابی و سلسله‌مراتب گروه همسالان باید با توجه به فرهنگ گسترده‌تر کلاس درس مورد توجه قرار گیرد. از همان دوران پیش‌دبستانی، دانش‌آموزان تمایل دارند فرهنگ‌های همسالان خود را در کلاس درس ایجاد کنند که به طور جمعی از طریق تعامل با یکدیگر مذاکره می‌کنند. اگرچه معلمان و مربیان قوانین و انتظارات عمومی جامعه را برای رفتار کلاس درس ایجاد می‌کنند، اما دانش‌آموزان تمایل دارند که همزمان با همگام‌سازی رفتار خود، قوانین، باورها و ارزش‌های خود را در مورد آنچه مناسب است ایجاد کنند

^۱ -Salmivalli

^۲ -Ahn & Rodkin

^۳ -Dijkstra & Gest

(فارمر، لاینز و همکاران^۱، ۲۰۱۱). دانش آموزان ممکن است فرهنگ و هنجارهای مربوط خود را بر اساس دیدگاه های مشترک خود ایجاد کنند و این هنجارها ممکن است ارزش اجتماعی رفتارهای خاص را تقویت یا محدود کند. یک ملاحظه مهم برای درک پویایی اجتماعی کلاس درس چگونگی وضع هنجارها در سیستم همسالان است. در برخی موارد، هنجارهای توصیفی، که نشان دهنده روندهای کلاس درس هستند، ممکن است بیشترین ارتباط را داشته باشند. در موارد دیگر، ممکن است هنجارهای دستورالعملی باشند که درک دانش آموزان از مزایای اجتماعی یا هزینه برای یک رفتار خاص است، و در شرایط دیگر، برجستگی هنجار ممکن است به شکلی باشد که در آن هنجارهای مهم/ برجسته رفتارهایی در کلاس هستند که با محبوبیت در ارتباط هستند (فارمر، ۲۰۱۱). همزمانی اجتماعی، گروه های همسال، ساختارهای اجتماعی و هنجارهای اجتماعی به فرصت ها و تجربیات اجتماعی کلی دانش آموزان کمک می کند. سلسله مراتب کلاس ها منعکس کننده ویژگی های ارزشمند اجتماعی هستند و دانش آموزان دارای رتبه بالا، کسانی هستند که از محبوبیت بالاتری برخوردارند و دارای ویژگی های اجتماعی با ارزش بالا هستند (فارمر و همکاران، ۲۰۱۴). هماهنگی ویژگی های مدارس پویا با ویژگی های رشد، جسمی، شناختی، عاطفی و غیره می تواند منجر به ثبات بیشتر و در نهایت کارایی بیشتر مدارس شود. یکی از ویژگی های مدارس پویا، انعطاف پذیری است و این انعطاف پذیری باید در زمینه هایی مانند محیط آموزشی، برنامه ریزی، طراحی فضاهای درونی مدرسه و ویژگی های فردی افراد مورد توجه قرار گیرد. تحقیقات انجام شده توسط کریستنسن تنو^۲ (۲۰۱۹)، کلیجین (۲۰۱۹)، وانلا^۳ (۲۰۱۶)، نیکولاس گرائو^۴ (۲۰۱۵)، و شونوبی^۵ (۲۰۱۲) نشان می دهد که مدارس ابتدایی برای پویایی مدارس با مشکل اساسی روبرو هستند. آنها نتوانستند برنامه های خود را متناسب با پویایی و همگامی با تغییرات و تحولات جهان ارتقا دهند و به تغییر و تقویت عناصر آموزشی ادامه دهند. پژوهش های متعددی در زمینه پویایی اجتماعی مدارس انجام شده و الگوهای متفاوتی نیز ارائه شده و نتایج متفاوتی به دست آمده است که یافته ها نشان از پیامدهای مثبت آن دارد.

¹ -Farmer, Lines et al

² -Kirsten Touw

³ -Vanlaar

⁴ -Nicolas Grau

⁵ -Shonubi

سیمبولون و همکاران^۱ (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان "پویایی اجتماعی: آیا تأثیری بر وجود آموزش دارد؟" به بررسی تأثیر پویایی اجتماعی بر وجود آموزش پرداخته‌اند. این پژوهش از نوع تحقیقات کیفی - توصیفی است. این تحقیق بر مشکلات و مسائل مختلف واقعی در این زمینه متمرکز بوده است. بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها، می‌توان نتیجه گرفت که در حال حاضر به ویژه توسعه و پیشرفت فناوری، و تأثیرات مثبت و منفی زیادی بر آموزش ما می‌گذارد. ما باید از اثرات مثبت تکنولوژی برای بهبود آموزش خود استفاده کنیم و برای تأثیر منفی، باید بتوانیم تمام تلاش خود را به کار بگیریم تا هر اثر نامطلوبی را به حداقل برسانیم و آموزش و پرورش ما عقب‌مانده و نسل‌های آینده کشور ما بتوانند پاسخگو باشند و با هر چالشی روبرو شوند و مقابله کنند. با نگاهی به تغییر و تحولات جامعه مؤسسات آموزشی جهت‌گیری علم و فناوری را در اولویت قرار می‌دهند. از سوی دیگر جامعه نیز خواهان نهادهای آموزشی است که تحولات را دنبال کنند و بتوانند فرزندان خود را برای آینده آماده کنند. بنابراین واضح است که پویایی‌های اجتماعی که رخ می‌دهد تأثیر عمیقی بر آموزش دارد. - جاهد و همکاران^۲ (۲۰۲۲) در مطالعه خود به ارائه مدلی برای مدرسه پویا درمقطع ابتدایی پرداخته‌اند. رویکرد پژوهش کیفی و روش مورد استفاده، پژوهش ترکیبی همراه با تحلیل محتوای کیفی است. در تحقیق ترکیبی، پژوهش‌های اخیر با روش سیستماتیک انتخاب، تجزیه و تحلیل و دسته‌بندی شدند. و در تحلیل محتوای کیفی با کمک مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با صاحب‌نظران حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، مولفه‌ها شناسایی و مدل مدرسه پویا تدوین شد. گروه مورد مطالعه در این شامل تحقیقات انجام شده در خارج از ایران (۱۳۷۹ تا ۱۳۹۹) و در داخل کشور (۱۳۷۹ تا ۱۳۹۹) است. ۶۲ مورد با توجه به رابطه موضوعی، کلید واژه‌ها و روابط محتوایی با ابعاد و مولفه‌های مدارس ابتدایی پویا به عنوان نمونه انتخاب و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. تجزیه و تحلیل انجام شده در ابتدا بدون و دسته‌بندی شد، سپس ساختار اصلی به عنوان ۲۵ مؤلفه و ۵۲ شاخص مرتبط با ۵ بعد اصلی بهبود و تکامل، دانش آموز محور، مشارکت محور، پژوهش محور و تفکر شناسایی شد. سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزش و پرورش مدارس ابتدایی می‌توانند با استفاده از مدل مفهومی توسعه یافته عملکرد

^۱-Simbolon et al

^۲-Jahed et al

مدرسه را ارزیابی کرده و برای رسیدن به پویایی تصمیم گیری کنند. اوساوا و همکاران^۱ (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی عوامل اجتماعی به عنوان کاتالیزور برای پویایی اجتماعی در کلاس درس با استفاده از ربات معرفی کننده کتاب پرداختند. یکی از مزایای احتمالی آموزش با واسطه ربات، تأثیر تبدیل شدن ربات به کاتالیزور بین افراد و تسهیل یادگیری است. در این مطالعه، محققان بر روی یک روش یادگیری فعال ناهمزمان با واسطه روبات‌ها تمرکز کردند. اعتقاد بر این است که یادگیری فعال به دانش آموزان کمک می کند تا به یادگیری ادامه دهند و توانایی تفکر مستقل را توسعه دهند. بنابراین، محققان سیستم UGA (عامل تولید شده توسط کاربر) را که برای یادگیری فعال طولانی مدت در COVID-19 ایجاد شده بود را بهبود دادند تا محیطی ایجاد کنند که کودکان از طریق روبات‌ها کتاب‌ها را به یکدیگر معرفی کنند. نویسندگان این ربات را در یک مدرسه ابتدایی نصب کردند و آزمایشی را انجام دادند که بیش از یک سال به طول انجامید. در نتیجه تایید شد که این ربات می تواند در مدت زمان طولانی به استفاده خود ادامه دهد. آنها همچنین با تجزیه و تحلیل مطالبی که تعداد بازدید بالایی داشتند، چگونگی ایجاد محتوا را توسط کودکان تجزیه و تحلیل کردند. به ویژه، محققان تغییراتی را در رفتار کودکان مشاهده کردند، مانند فعالیت‌های تبلیغاتی خود به خود، راهنمایی از طبقه بالا به طبقه پایین، همکاری با افراد مختلف، و افزایش علاقه به فناوری، حتی در شرایطی که ویروس کرونا جدید در حال گسترش بود و تعامل اجتماعی کودکان پرورش داده شد.

نوروالک و همکاران^۲ (۲۰۲۱) در تحقیق خود به بررسی تأثیر برنامه توسعه حرفه ای بر استفاده معلمان پایه ششم از شیوه های مدیریت پویایی اجتماعی پرداخته اند. شیوه های مدیریت پویایی اجتماعی حاکی از تلاش فعالانه معلمان برای گنجاندن پویایی های اجتماعی کلاس درس در استراتژی های مدیریت آموزشی و رفتاری روزمره است. معلمان کلاس ششم (تعداد ۱۷) از دو مدرسه راهنمایی به طور تصادفی انتخاب شده و یک گروه به شیوه معمولی و گروه دوم تحت برنامه ای حمایت از یادگیری اولیه نوجوانان و موفقیت اجتماعی^۳ قرار گرفتند. معلمان که آموزش و مشاوره ارائه شده توسط حمایت از یادگیری اولیه و موفقیت اجتماعی را دریافت

^۱ -Osawa et al

^۲ -Norwalk et al

^۳ -Supporting Early Adolescent Learning and Social Success (SEALS)

کردند، استفاده مکرر از شیوه‌های مدیریت پویایی اجتماعی را با هدف مدیریت پویایی اجتماعی عمومی دانش‌آموزان و حمایت از جوانانی که از نظر اجتماعی منزوی هستند، گزارش کردند. نتایج آزمون تعقیبی نتایج را مورد تأیید قرار داد. دوی (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی تأثیر پویایی گروهی بر خلاقیت دانشجویان در کلاس مدیریت بازرگانی دانشگاه‌ها پرداخت. برای دستیابی به این هدف، یک تحقیق کیفی در کلاس‌های مدیریت بازاریابی در دانشگاه سیپوترا سورابایا، اندونزی انجام داد تا ببیند آیا تنظیم یک محیط پویا می‌تواند خلاقیت دانشجویان را رشد دهد یا خیر. در چندین مورد مشابه، مربیان به نیاز به سازماندهی گروه‌های یادگیری متناسب با توسعه قرن بیست و یکم اعتقاد داشتند. وی بیان کرد که محیط پویا برای رشد خلاقیت دانش‌آموزان مورد نیاز است. این تحقیق به دانشی در مورد چگونگی سازماندهی و تنظیم گروه‌های آموزشی در کلاس‌های بزرگ توسط مربیان آموزش عالی کمک کرد و راه‌هایی را برای سازماندهی و تنظیم گروه‌های یادگیری که در رشد خلاقیت دانش‌آموزان مؤثر است، پیشنهاد کرد. تامپسون و همکاران^۱ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان کار مادرانه در اوایل زندگی دانش‌آموزان و ارتباطات آن با مشکلات پیشرفت و رفتاری، نشان دادند که بطور کلی اشتغال مادران در برخی موارد بویژه در سال‌های پیش از دبستان به پیشرفت و سازش بهتر کودک کمک می‌کند و کودک را از خطر انزوا و مشکلات ناشی از آن دور می‌کند. فارمر و همکاران^۲ (۲۰۱۸) در تحقیقی با عنوان "مدیریت پویایی اجتماعی کلاس درس: چرا دست نامرئی معلم برای آموزش ویژه اهمیت دارد؟" به بررسی این موضوع پرداخته‌اند که اگرچه معلمان ظرفیت سازماندهی محیط و فعالیت‌های کلاس را به شیوه‌هایی دارند که به تجربیات اجتماعی دانش‌آموزان کمک می‌کند، اما اغلب مشارکت آنها در تحقیقات در مورد روابط با همسالان دانش‌آموزان و توسعه مداخلات اجتماعی نادیده گرفته می‌شود. برای پرداختن به این موضوع، محققان شروع به تمرکز بر شفاف‌سازی استراتژی‌هایی برای مدیریت پویایی اجتماعی کلاس درس کرده‌اند. در این تحقیق به بررسی مشارکت‌های بالقوه برای درک تجربیات اجتماعی دانش‌آموزان دارای معلولیت و کشف پیامدهای مرتبط با ارائه مداخلات متمرکز بر کلاس درس برای حمایت از سازگاری آنها پرداخته شده است. مبانی مفهومی مدیریت پویایی اجتماعی کلاس درس و تحقیقات تجربی در مورد روابط همسالان

^۱ -Thompson et al

^۲ -Farmer et al

دانش‌آموزان دارای معلولیت ترسیم شده و پتانسیل مفهوم دست‌نمائی در رابطه با سایر مداخلات حمایت اجتماعی برای دانش‌آموزان دارای معلولیت مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. نتایج حاکی از آن بود که بر اساس دانش ما از پویایی اجتماعی کلاس درس، این امکان برای معلمان وجود دارد که بوم‌شناسی اجتماعی را به گونه‌ای سازماندهی و مدیریت کنند که تعاملات اجتماعی مثبت، نقش‌ها و روابط را برای دانش‌آموزان دارای معلولیت تقویت کند و در عین حال مداخلات رسمی‌تر را نیز به طور هدفمند تکمیل کنند. با نگاه کردن به معلم به عنوان یک دست‌نمائی، لازم نیست عوامل اجتماعی لحظه به لحظه را به شانس بسپاریم، بلکه می‌توانیم از یک پایگاه دانش احتمالی برای شکل‌دهی نامحسوس سیستم اجتماعی کلاس درس استفاده کنیم. همانطور که سیستم پشتیبانی چند لایه^۱ رو به جلو حرکت می‌کند، تمرکز بر نحوه مشارکت پویایی اجتماعی کلاس درس در رویکردهای مداخله‌ای خاص و نحوه حمایت از معلمان برای مدیریت این پویایی‌ها برای ترویج بوم‌شناسی‌های اجتماعی مثبت کلاس درس، انطباق دانش‌آموزان آسیب‌پذیر و اجرای موثر مداخلات اجتماعی خواهد بود.

حاجی صالحی (۱۳۹۹) در تحقیق خود به بررسی عوامل موثر بر شادابی سازی مدارس پویا پرداخته است. روش تحقیق از لحاظ هدف کاربردی، از نظر نوع اجرا توصیفی-اکتشافی که به روش پیمایشی اجرا بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان که شامل حدود ۱۲۰۰۰ نفر در کلیه سطوح متوسطه اول شهرستان بوکان می‌باشد. حجم نمونه از طریق جدول مورگان ۳۷۳ نفر محاسبه و به روش نمونه‌گیری تصادفی-خوشه‌ای انتخاب شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه محقق ساخته با توجه به پیشینه تحقیق طراحی شده که دارای ۳۰ گویه که روایی آن به روش سازه با آزمون تحلیل عاملی اکتشافی و پایایی آن با آزمون الفای کرونباخ محاسبه و تایید شد. نهایتاً از آزمون تحلیل عاملی برای شناسایی عوامل تاثیرگذار بر شادابی مدارس پویا از آزمون تحلیل عامل اکتشافی و برای رتبه‌بندی از آزمون تحلیل عاملی درجه دوم استفاده شد. با توجه به یافته‌ها چهار عامل تفریحی و انگیزشی، نظم و انضباط، مدیریتی و فیزیکی در شادابی سازی مدارس پویا استخراج و به ترتیب مولفه‌های برگزاری مسابقات علمی، تقدیر و حمایت از دانش‌آموزان کوشا و نخبه، برنامه ورزش صبحگاهی روزانه، برگزاری اردوهای تفریحی و زیارتی، برگزاری

^۱ -Multitiered Systems of Support (MTSS)

انتخابات شوراهای دانش آموزی، حضور در کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌های مجهز، برنامه‌های تئاتر و پخش فیلم در اوقات ویژه سال، افزایش تعداد ناظران و معاونان مدرسه و برگزاری جلسات مشاوره‌ای تحصیلی و زندگی با دانش‌آموزان دارای بالاترین تاثیر بر شاداب‌سازی مدارس پویا شناسایی شدند. بهامین و کوروش نیا (۱۳۹۶) پژوهشی را تحت عنوان رابطه بین مهارت‌های اجتماعی و سازگاری اجتماعی به واسطه احساس تنهایی انجام دادند. نتایج تحلیل مسیر نشان داد که احساس تنهایی در رابطه بین مهارت‌های اجتماعی، همدلی و خویش‌اندازی با سازگاری اجتماعی نقش واسطه‌گری سهمی ایفا می‌کند.

از آنجا که نهاد آموزش و پرورش به خاطر تکیه بر گسترده‌ترین سرمایه ملی بیشترین سهم را در رشد، سازندگی و اعتلای ملی ایفا می‌کند و رسیدن به کشوری برتر در منطقه به عنوان آرمان سند چشم‌انداز بیست ساله ملی، بدون توجه به رشد و بالندگی این نهاد ناممکن است، هرگونه بازکاوی و بررسی وضعیت کنونی این نهاد کاری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. باید نظام آموزشی در مدارس تغییر کند تا سازگار شود و نسلی پویا تربیت کند. بنابراین، نظام آموزشی به جای اینکه صرفاً نقش سازنده داشته باشد، بایستی نقش خلاقانه‌ای داشته باشد و یادگیری را آموزش دهد. مدرسه مهمترین رکن نظام آموزشی است و همچنین مهمترین فضای عمومی که عامل برجسته‌ای در طراحی است.

تحولات فناوری، انتقال الکترونیک و انفجار اطلاعات چهره جدیدی به جهان معاصر داده و به تناسب آن، ضرورت چشم‌اندازی نوین به تعلیم و تربیت در تحلیل و تبیین این تحولات تأکید گردیده و باعث شده است راهکارهای جاری نظام تعلیم و تربیت با مشکل مواجه شوند. درواقع، در عصر انتقال اطلاعاتی، اطلاعات دریافتی، تاریخ مصرف معینی دارند و عمر مفید یافته‌های علمی به شدت کاهش یافته، به طوری که هر پنج سال یکبار، دانش بشر دو برابر می‌شود (ایسیدوری^۱، ۲۰۱۵). نظام آموزشی هر کشوری برای تحقق شایسته اهداف خود باید بتواند فراگیران را به دانش و مهارت‌هایی مجهز سازند که بتوانند تحولات و مسائل آینده را شناسایی کنند و برای آن آماده گردند؛ چراکه اولین و مهمترین هدف نظام آموزشی، آماده‌سازی فراگیران برای نیازها، چالش‌ها و تقاضاهای آینده است (برنان^۲ و همکاران، ۲۰۱۷). در حال حاضر فضای

^۱ -Isidori

^۲ -Brennan

آموزشی به شدت کم کار است برای کمک به آموزش کودکان، کمک به انگیزه نه تنها معلمان، بلکه خود کودکان برای یادگیری فعال مهم است. یادگیری فعال به عنوان یک روش برای بهبود این وضعیت پیشنهاد شده است. در مقایسه با یادگیری کسب دانش مرسوم، که در آن یادگیرندگان سخنرانی ها را تماشا می کنند، یادگیری فعال فرآیند یادگیری فعال تری است. گزارش شده است که یادگیری فعال به ویژه در زمینه های STEM (علوم، فناوری، مهندسی، و ریاضیات) موثر است (فریمن و همکاران، ۲۰۱۴). همچنین انتظار می رود که توانایی های عمومی از جمله مهارت های شناختی، اخلاقی، اجتماعی، فرهنگی، دانش و تجربه را از طریق مشارکت خودآنگیخته یادگیرندگان در یادگیری توسعه دهد. یادگیری فعال برای پرورش توانایی ادامه یادگیری در طول زندگی و توانایی تفکر مستقل مفید تلقی می شود و برای پاسخ به جامعه به سرعت در حال تغییر مهم است (اوساوا و همکاران^۱، ۲۰۲۲).

نظام آموزشی در ایران با وجود فراز و فرودهای فراوان هنوز هم سردرگم و دچار روزمرگی است و مقصد و هدف روشنی برای آموزش در مدارس و دانشگاه های کشور دیده نمی شود. مشکلاتی همچون کمبود فضای آموزشی براساس شاخص های جهانی، کمبود امکانات کمک آموزشی، کمبود نیروی انسانی کارآمد و متخصص و عدم مشارکت خانواده ها در امور تحصیلی فرزندان، عدم میل و رغبت آموزگاران در امر آموزش بدلیل مشکلات مادی که سبب می شود معلم به شغل دوم مراجعه کند و از کارایی مناسبی هنگام تدریس برخوردار نباشد. مشکلات مواد درسی؛ همچون انتزاعی یا غیر کاربردی بودن به همراه فرمول های پیچیده که تفهیم آن مشکل بوده و همچنین عدم در نظر گرفتن جایگاه کارهای علمی، آزمایشگاهی و تحقیقاتی هر کدام به گونه ای سبب سکون و یکنواختی شده اند. از آن جا که رسالت آموزش و پرورش این است که، هر کسی باید به طور ایده آل، فرصت های عادلانه ای برای دستیابی به آموزش داشته باشد و هیچکس نباید از این ظرفیت ها محروم گردد، لذا ایجاد محیطی پویا و سازنده در نظام آموزش و پرورش و ارائه الگویی مناسب برای ایجاد مدارس پویا امری ضروری به نظر می رسد. در واقع از این طریق می توان محیطی را ترسیم نمود که مختصات و ویژگی های لازم را برای پاسخگویی به نیاز امروز دانش آموزان داشته باشد و برای پاسخگو بودن به نیاز ذینفعان هوشمندانه تر عمل کند و با توجه به

¹ -Osawa et al

علايق و سلیقه‌های متفاوت بتواند سازگاری لازم را ایجاد نماید. توجه به نظام برنامه‌ریزی که دارای پویایی و انعطاف‌پذیری لازم باشد بسیار اهمیت دارد تا بتوانیم یک نگاه عقلانی و منطقی در مواجهه با شرایط متفاوت داشته باشیم. این تحقیق بر جنبه‌های کاربردی متکی بوده و محقق امیدوار است ضمن مشخص کردن میزان پویایی اجتماعی در محیط مدرسه و پیامدهای آن، پیشنهادات مفید و ارزشمندی را به مسئولان امر ارائه نماید. نتایج این پژوهش دید مفیدی به مدیران آموزش و پرورش کشور می‌دهد که با مفاهیم جدید در این حوزه آشنا شوند و از اثرات مثبت این شناخت در ایجاد مدارس اجتماعی پویا استفاده کنند. همچنین به برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران آموزشی این دید را می‌دهد که در برنامه‌ریزی برای فعالیت‌ها، به تقویت مهارت اجتماعی، حل مسئله، همدلی، احترام به بزرگ‌تر و همکاری بین دانش‌آموزان توجه نمایند.

سوالات تحقیق

- ۱) مؤلفه‌های اصلی مؤثر در شکل‌گیری مدل مدیریت پویایی اجتماعی مدارس کدامند؟
- ۲) شرایط علی مؤثر بر پویایی اجتماعی مدارس کدامند؟
- ۳) عوامل زمینه‌ای مدیریت پویایی اجتماعی مدارس کدامند؟
- ۴) عوامل مداخله‌گر در پویایی اجتماعی مدارس کدامند؟
- ۵) راهبردهای مؤثر بر مدیریت پویایی اجتماعی مدارس کدامند؟
- ۶) پیامدهای استقرار سبک مدیریت پویایی اجتماعی مدارس چیست؟
- ۷) مدل پویایی اجتماعی مدارس در نظام آموزش و پرورش دارای اعتبار است؟

روش تحقیق

روش پژوهش حاضر از نظر اهداف، کاربردی است؛ زیرا پژوهشگر قصد دارد به توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص تحت عنوان ارائه الگوی مدیریت پویایی اجتماعی مدارس بپردازد. این پژوهش در زمره‌ی تحقیقات کیفی است و طی آن، به منظور توصیف عمیق و غنی، از دیدگاه صاحب‌نظران و متخصصان رشته مدیریت آموزشی و مدیران میانی و عالی وزارت آموزش و پرورش نسبت پویایی اجتماعی مدارس و برای ارائه الگوی مدیریت پویایی اجتماعی مدارس، از راهبرد نظریه‌آده بنیاد استفاده شده است. دو مرحله اصلی فرایند انجام این پژوهش شامل ارائه مدل مدیریت پویایی اجتماعی مدارس دوره متوسط کرمانشاه و ارائه الگویی مناسب برای این مدارس

می باشد. با توجه به شاخص های شناسایی شده، حجم نمونه و روش نمونه گیری هر مرحله به شرح زیر است: در بخش اول پژوهش، با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش و نیز با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند و مصاحبه نیمه ساختار یافته و سپس جهت تکمیل و تایید روایی مولفه ها، با ۱۵ نفر از مدیران مدارس مقطع متوسطه، متخصصان رشته مدیریت آموزشی و مدیران میانی اداره کل آموزش و پرورش استان کرمانشاه که دارای مدرک تحصیلی دکترا و حداقل کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی بودند، مصاحبه نیمه ساختار یافته با سوالات پیگیرانه انجام شد. در نهایت شاخص های استخراج شده از تحلیل مصاحبه ها با توجه به اصل اشباع نظری پژوهشگر مورد تایید قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده های مستخرج از مصاحبه های انجام شده، از روش تجزیه و تحلیل داده های کیفی (تحلیل محتوای کیفی و فرایند کدگذاری) استفاده شد. فرایند تحلیل شامل انجام مصاحبه ها، تحلیل مصاحبه های انجام گرفته، کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی می باشد. در بخش دوم پژوهش، الگوی مدیریت پویایی اجتماعی مدارس با توجه به شاخص های شناسایی شده در بخش اول پژوهش، طراحی و ارائه شده؛ سپس توسط متخصصان رشته مدیریت آموزشی اعتباریابی شد.

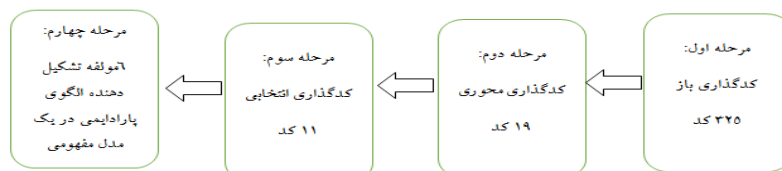
داده های گردآوری شده در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی مورد تحلیل قرار گرفت. مقوله ها در مقایسه با مفاهیم، انتزاعی تر بوده و شالوده ساختن تئوری هستند. در مرحله کدگذاری باز، مفاهیم و مقوله های متن مصاحبه ها پیاده و شمارش شد و مطالب تکراری از آنها حذف گردید. مفاهیم شامل کلمات و عبارت های کوتاهی بود که محتوای مصاحبه ها و تجربه های خبرگان کلیدی را منعکس می ساخت. در مرحله کدگذاری محوری، مقوله -ها از کدهای باز استخراج و کدهای محوری تشکیل گردید. در واقع در این مرحله، نظریه پرداز داده بنیاد، یک مقوله مرحله کدگذاری باز را انتخاب می کند و آن را در مرکز فرایندی که در حال بررسی است (به عنوان پدیده مرکزی) قرار می دهد و سپس دیگر مقوله ها را به آن مرتبط می سازد. به عبارتی در این مرحله داده هایی که در فرایند کدگذاری باز شکسته شده بودند، دوباره گردآوری می شوند تا یک تبیین دقیق تر و کامل تر از پدیده ارائه شود. برای این منظور مقولات و روابط میان آنها با استفاده از «الگوی کدگذاری محوری» و در قالب برچسب های پدیده مرکزی، شرایط علی، راهبردها، شرایط زمینه ای، شرایط مداخله گر و پیامدها طبقه بندی شدند.

مرحله پایانی، کدگذاری انتخابی است. در این مرحله نظریه پرداز داده بنیاد، یک نظریه از روابط فی مابین مقوله‌های موجود در مدل کدگذاری محوری را به نگارش در می‌آورد. در این مرحله، با ایجاد روابط بین گروه‌ها، آنها را یکپارچه ساخته و چارچوب اولیه نظریه شکل می‌گیرد. پدیده محوری؛ مرکز فرایند در حال بررسی است که سایر مقوله‌ها به آن ربط داده می‌شوند. شرایط علی؛ مقوله‌هایی هستند که نسبت به پدیده محوری مقدم بوده و بر آن تأثیر می‌گذارند. شرایط زمینه‌ای؛ شرایط خاصی است که بر راهبردها اثر می‌گذارد. شرایط مداخله‌گر؛ شرایط عمومی است که بر راهبردها تأثیر می‌گذارد و آنها را تسهیل یا محدود و مقید می‌سازد. راهبردها؛ کنش‌ها یا برهم‌کنش‌هایی است که برای اداره پدیده محوری اعمال می‌شود و پیامد حاصل این کنش‌ها و برهم‌کنش‌ها است.

یافته‌ها

داده‌های پژوهش، حاصل کدگذاری متن مصاحبه‌ها با خبرگان کلیدی است که با هدف طراحی الگویی برای مدیریت پویایی اجتماعی مدارس و از طریق ابعاد علی، محوری، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردی و پیامدهای حاصل از کاربرد استراتژی تحلیل شده‌اند. رونوشت مصاحبه‌ها برای یافتن مقوله‌های کلی، مقوله‌های محوری و مقوله‌های فرعی به‌طور منظم بررسی شد. طی این فرایند کدگذاری تعداد ۳۲۵ کد باز استخراج و از تلفیق آن‌ها تعداد ۱۹ کد محوری و از تلفیق آنها نیز ۱۱ کد انتخابی احصاء گردید و در شش مقوله اصلی شرایط علی (خط مشی‌ها)، پدیده محوری (پویایی اجتماعی مدارس)، شرایط زمینه‌ای (شرایط محیطی، شرایط سازمانی)، شرایط مداخله‌گر (درون سازمانی، برون سازمانی)، راهبردهای مدیریت اجتماعی پویایی (فردی، سازمانی) و پیامدهای مدیریت اجتماعی پویایی مدارس (فردی، سازمانی، اجتماعی) دسته‌بندی شدند. نتایج مراحل بالا در قالب جدول‌های شماره ۱ و ۲ و ۳ و شکل‌های شماره ۱ و ۲ ارائه شده است.

در شکل زیر فرایند کدگذاری و تقلیل داده‌ها در چهار مرحله نشان داده شده است:

شکل ۱. فرآیند کدگذاری و تقلیل داده‌ها

جدول ۱. یک نمونه از کدگذاری باز براساس بخشی از یک مصاحبه

کدهای باز	استخراج از مصاحبه نفر اول
مسئولیت پذیری ارتباط و سازگاری وابستگی به گروه همسالان هنجارها و فرهنگ همسالان	به نظر بنده، دانش آموز باید بتواند مهارت های فرعی موجود در مهارت اجتماعی کلی را بشناسد دانش آموزانی که نقص مهارتی دارند، غالباً بر واکنش های نامناسب خود اصرار می ورزند زیرا از درک اینکه چنین رفتارهایی پیامدهای ناخوشایند دارند، عاجزند یا نمی توانند رفتارهایی که نتایج مطلوبتری به بار می آورند را به اجرا در آورند. این مهارتها افراد را در برقراری ارتباط موثر با دیگران، مقابله با مشکلات، حل تعارض، ابراز وجود، همدلی با هم نوعان کسب حمایت اجتماعی، سازگاری اجتماعی و بسیاری از توانمندی های دیگریاری می کنند. همچنین دانش آموزان در مواجهه با برنامه درسی پنهان، موقعیت خود را تشخیص می دهند و به نحوی با آن سازگار می شوند. به عبارت دیگر، مدرسه از طریق برنامه درسی پنهان به «بازآفرینی» طبقه اجتماعی دانش آموزان می پردازد و آنها را به طور ضمنی برای پذیرش موقعیت اجتماعی آینده شان آماده می سازد.

جدول ۲. چهارچوب کد گذاری ها در تحلیل داده ها

متغیر	مقوله کلی (کد گذاری انتخابی)	مقوله های محوری (کد گذاری محوری)	نمونه مقوله های فرعی (کد گذاری باز)
شرایط علی	خط مشی ها	الزامات سازمانی	شایسته سالاری و شایسته گزینی، تخصص گرایی و دانش تخصصی، شناسایی دقیق شاخص ها و مؤلفه های پویایی اجتماعی، ساختار سازمانی مناسب، نیازسنجی توسعه حرفه ای مدیران، استانداردسازی گزینش و

انتصاب مدیران،			
وجود قوانین و مقررات تسهیل گر، وجود اهداف عالیه تعلیم و تربیت در قالب قانون اساسی، اهداف در قالب مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی	الزامات قانونی		
مسئولیت پذیری، مدیریت و آموزش سلسله مراتبی دانش آموزان، مهارت تصمیم گیری، مهارت فنی، مهارت انسانی، مهارت ادراکی، مهارت مدیریت منابع، مهارت فناوری، نگرش مثبت به یادگیری، فرهنگ سیستمی به مدارس، تعهد و تعلق مدیران	سازگاری اجتماعی، مهارت اجتماعی و فرهنگ اجتماعی		
نیاز جامعه، جامعه محوری، فلسفه اهداف عالیه تعلیم و تربیت برای رسیدن آیندگان به یک زندگی ایده آل، نیاز به تغییر و تحول، چشم انداز سازی و ترسیم آینده مطلوب برای پویایی اجتماعی مدارس، ارتباط مدرسه، جامعه و صنعت	آینده نگری		
مشارکت انجمن های مدیریت آموزشی در پویایی اجتماعی مدارس، تدوین مؤلفه های مدیریت پویایی اجتماعی مدارس، استفاده از نظرات افراد متخصص در رابطه با مدیریت پویایی اجتماعی مدارس، تدوین برنامه کلی پویایی اجتماعی مدارس به صورت هدفمند و ساختارمند و رسمی، پشتیبانی	مدیریت پویایی اجتماعی مدارس	پدیده محوری	
	برنامه های مدیریتی		

و حمایت نهادی و محیطی			
<p>رغبت و حمایت و نقش سایر دستگاه ها، حمایت همه جانبه همه اقشار از مدیران و میزان مشارکت اولیاء، مشارکت ذینفعان، استقبال جامعه از دانستن و دانایی افراد، ارتباط مدیران مدارس با مراکز تحقیقاتی، آموزشی و پژوهشی، نقش سازمانهای مردم نهاد (NGO) والدین و خواسته ها و انتظارات آنها</p>	عوامل فرهنگی - اجتماعی	شرایط محیطی	
<p>وجود امکانات سخت افزاری و نرم افزاری، استفاده از چند رسانه ای بودن سیستم مدرسه، نقش شبکه های اجتماعی ایجاد شده توسط اولیاء، آشنایی مدیران با سیستم های اطلاعات مدیریت (MIS)، آشنایی با مهارت های هفت گانه (ICDL) و هوشمند سازی</p>	عوامل تکنولوژیکی	شرایط سازمانی	شرایط زمینه ای
<p>عدم تغییر ساختار سنتی و قدیمی سیستم آموزشی به ساختار به روزتر، متمرکز بودن سیستم آموزشی، کم و ناکافی بودن حقوق و مزایای مدیران</p>	موانع ساختاری		
<p>عدم وجود فرهنگ شایسته سالاری و شایسته گزینی در انتخاب مدیران، عدم تخصص گرایی و دانش تخصصی،</p>	موانع مدیریتی	شرایط درون سازمانی	شرایط مداخله گر

معرفی نیروهای سفارشی، عدم وجود جانشین پروری			
عدم همکاری مناسب سایر نهادها و ارگان ها، تأثیر گروه های فشار بر عملکرد مدیران مدرسه، ارتباط کم مدرسه با مراکز تحقیقاتی، آموزشی و صنعتی	موانع اجتماعی	شرایط برون سازمانی	
عدم تخصیص بودجه مناسب برای مدرسه، تورم، گرانی، عدم تخصیص اعتبار مناسب برای آموزش پویایی مدارس، نگاه مصرفی به آموزش و پرورش	موانع اقتصادی		
خودکنترلی، خودارزیابی، خوداصلاحی، پژوهشگر بودن مدیر و آشنایی با روش های مختلف پژوهشی، شناخت سیستم، شناخت ساختار، شناخت فرهنگ، شناخت جو، شناخت قوانین و مقررات، شناخت تئوریهای سازمان، اهل تجربه ورزی، تجربه آموزی و کسب تجربه، داشتن نگاه علمی، دارای قدرت رهبری	خودمدیریتی	فردی	
حضور در کارگاه ها، کنفرانس ها و سمینارها و جلسات و سخنرانی های ملی، منطقه ای و بین المللی، شرکت در کلاس های آموزشی، معرفی کتاب ها یا مقالات تخصصی برای افزایش دانش تخصصی مدیران، ارتباط مداوم نظام آموزشی با نظام های آموزشی موفق دنیا	روش های متنوع آموزشی	سازمانی	راهبردها

<p>و استفاده از تجارب آنان، مطالعه تطبیقی نظام های آموزشی، برگزاری جلسات هم اندیشی بین خود مدیران، ایجاد فرصت مطالعاتی برای مدیران مدارس، برگزاری ویدیو کنفرانس، در دسترس قرار دادن دانش توسعه حرفه ای، مستندسازی تجارب مدیران موفق و مدیران ناموفق (تبدیل دانش پنهان به دانش آشکار)</p>			
<p>آینده نگر و آینده ساز، خلاق و نوآور، تولید ایده های نو، ارائه راه حل های خلاقانه، کارآفرین</p>	افزایش خلاقیت	فردی	
<p>بهبود مستمر، ارتقای مهارت های آموزشی</p>	بهبود عملکرد		
<p>افزایش بهره وری سازمانی، افزایش عملکرد سازمانی، توسعه سازمانی، افزایش مشارکت، تصمیم گیری مشارکتی، مدیریت مشارکتی، فرهنگ مشارکتی، نگرش سازمانی مثبت، افزایش رضایت شغلی معلمان، برقراری ارتباط مستمر و شایسته بین مدرسه، خانواده و اجتماع</p>	بهبود اثربخشی و کارایی سازمانی	سازمانی	پیامدها
<p>بهبود فرایند یاد دهی - یادگیری، کسب نتایج بهتر تحصیلی</p>	موفقیت تحصیلی دانش آموزان		
<p>افزایش رضایت مشتری، ارتباط مدرسه و جامعه و صنعت، توسعه سرمایه اجتماعی، دریافت حمایت اجتماعی بیشتر، تربیت نیروی انسانی متخصص</p>	پاسخگویی به نیازهای جامعه	اجتماعی	

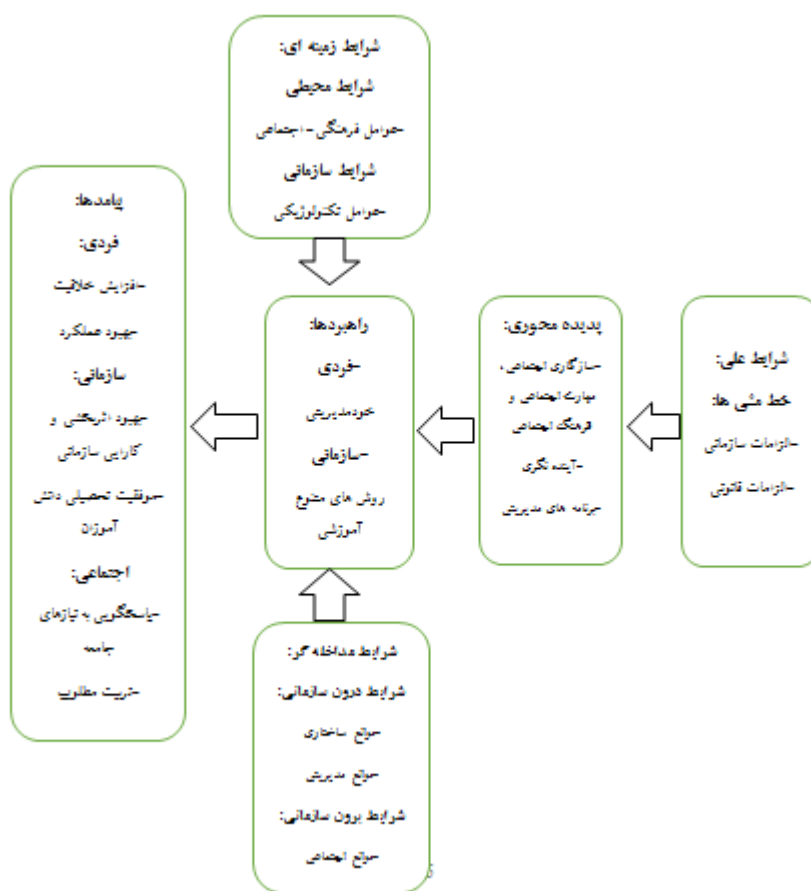
مورد نیاز جامعه			
حس مسئولیت پذیری، مهارت زندگی، استقلال فکری و آزادی اندیشه، همدلی، برنامه مداری، تربیت همه جانبه، زندگی محوری، قدرت تصمیم گیری بالا، چشم انداز روشن از اهداف خود در آینده	تربیت مطلوب		

با توجه به نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل و کدگذاری مصاحبه های انجام شده، مدیریت پویایی اجتماعی مدارس در شش مقوله ی اصلی شرایط علی، پدیده محوری (مدیریت پویایی اجتماعی مدارس)، شرایط زمینه ای، شرایط مداخله گر، راهبردها و پیامدهای مدیریت پویایی اجتماعی مدارس گنجانده شده که در بالا به تفصیل، هر کدام از این مقوله ها ارائه شده است. با توجه به تحلیل نتایج حاصل از مصاحبه های انجام شده، شرایط علی در این پژوهش که مقوله اصلی (مدیریت پویایی اجتماعی مدارس) را تحت تاثیر قرار می دهد، شامل خط مشی (الزامات سازمانی، الزامات قانونی) است.

پدیده محوری مدل ارائه شده، مدیریت پویایی اجتماعی مدارس بوده که شامل سه مقوله اصلی و هشت مقوله ی فرعی است. مقولات اصلی مدیریت پویایی اجتماعی مدارس شامل سازگاری اجتماعی، مهارت اجتماعی و فرهنگ اجتماعی است. سازگاری اجتماعی شامل دو مقوله فرعی سازگاری آموزشی و سازگاری عاطفی است. مهارت اجتماعی شامل مهارت اجتماعی احساسی، مهارت اجتماعی عملکردی، مهارت اجتماعی جایگزین و مهارت اجتماعی برنامه ریزی است. فرهنگ اجتماعی شامل هنجارها و فرهنگ همسالان و وابستگی است.

شرایط زمینه ای مدیریت پویایی اجتماعی مدارس با توجه به تجزیه و تحلیل محتوا و داده های مصاحبه شامل شرایط محیطی (عوامل فرهنگی - اجتماعی) و شرایط سازمانی (عوامل تکنولوژیکی) می شود. شرایط مداخله گر شامل درون سازمانی (موانع ساختاری، موانع مدیریتی) و شرایط برون سازمانی (موانع اجتماعی، موانع اقتصادی) می باشد. راهبردهای مدل ارائه شده شامل راهبردهای فردی (خودمدیریتی)، سازمانی (روشهای آموزشی) است. پیامدهای مدیریت پویایی

اجتماعی مدارس شامل پیامدهای فردی (افزایش خلاقیت، بهبود عملکرد) پیامدهای سازمانی (بهبود اثربخشی و کارایی سازمانی، موفقیت تحصیلی دانش آموزان) و اجتماعی (پاسخگویی به نیازهای جامعه، تربیت شهروند مطلوب) است. با استفاده از روش داده بنیاد و مقوله های استخراج شده حاصل از کدگذاری محوری و دسته بندی آنها در مرحله کدگذاری انتخابی، الگوی مدیریت پویایی اجتماعی مدارس به شکل زیر قابل ارائه است:

شکل ۲. الگوی پارادایمی مدیریت پویایی اجتماعی مدارس

بحث و نتیجه‌گیری

توسعه یافتگی نیازمند نظام تربیتی است؛ در پرتو آموزش است که انسان‌ها متحول می‌شوند و در فرهنگ و فلسفه حیاتی که به آن معتقدند، استحکام روانی، شخصیتی و اجتماعی پیدا می‌کنند. به همین دلیل است که آموزش بن‌مایه پیشبرد توسعه انسانی است. مدرسه پویا، مکانی است که تربیت و آموزش بطور رسمی در آن انجام می‌شود و نیز مکانی است که جامعه امروز با جوامع فردا و آینده مرتبط است. از این رو مهم‌ترین و اساسی‌ترین بخش آموزش و پرورش به شمار می‌آید. گسترش و پیچیدگی روزافزون جامعه بشری و پدیده‌های متعددی متنوع جدید در آن، ضرورت وجود مدرسه‌ای حقیقی و پویا را به اثبات می‌رساند. مدرسه‌ای که برطبق اصول تربیتی پیشنهادی متخصصان آموزش و پرورش اداره می‌شود دارای برنامه تحصیلی و فعالیت خاصی باشد و معلمان با شرایط ویژه‌ای در آن تدریس کنند. بنابراین گذشت زمان نقش مدرسه را از انتقال فرهنگ فراتر برده و موجب شده است که به امر تربیت بپردازد. بنابراین شناخت مؤلفه‌های مدیریت پویایی اجتماعی مدارس، ضروری است. به همین روی پژوهش حاضر در پی شناسایی مؤلفه‌های مدیریت پویایی اجتماعی مدارس از طریق مصاحبه بود. در پژوهش حاضر به مصاحبه با ۲۵ نفر از مدیران مقطع متوسطه آموزش و پرورش، اساتید، صاحب‌نظران و متخصصان رشته مدیریت آموزشی دانشگاه‌ها و مدیران عالی و میانی وزارت آموزش و پرورش پرداخته شد. مصاحبه‌ها با خبرگان کلیدی تا جایی پیش رفت که محقق به کفایت نظری داده‌ها و اشباع نظری دست یافت و انجام مصاحبه‌های اضافی دیگر اطلاعات جدیدی را ارائه نکرد. سپس با پیاده‌سازی مصاحبه‌های ضبط شده بر روی کاغذ و انجام سه مرحله کدگذاری، نتایج مورد تحلیل قرار گرفتند.

نتایج به دست آمده از مصاحبه‌های صورت گرفته حاکی از آن بود که مؤلفه‌های مدیریت پویایی اجتماعی مدارس در شش مقوله اصلی شرایط علی، پدیده محوری (مدیریت پویایی اجتماعی مدارس)، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای مدیریت پویایی اجتماعی مدارس گنجانده شده است. که با توجه به تحلیل نتایج حاصل از مصاحبه‌های انجام شده، شرایط علی در این پژوهش که مقوله اصلی (مدیریت پویایی اجتماعی مدارس) را تحت تأثیر قرار می‌دهد، شامل خط مشی (الزامات سازمانی، الزامات قانونی) بود. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش سیمبولون و همکاران (۲۰۲۲)، جاهد و همکاران (۲۰۲۲)، اوساوا و همکاران (۲۰۲۲)، فارمر و

همکاران (۲۰۱۸) همخوان و همسو است. یافته های این محققان نیز نشان می دهد که مؤلفه ها و متغیرهایی همچون بهبود و تکامل، دانش آموز محور، مشارکت محور، پژوهش محور و تفکر، تخصص مدیریتی، تجربه معلمی، مهارتهای روابط انسانی، ایجاد فرصت توسعه فردی و تشویق مدیران به به سازی خود، تغییر و تحول در آموزش و پرورش، هوش، خلاقیت و خودمدیریتی، به عنوان شرایط علی در پویایی اجتماعی مدارس اثر می گذارند.

براساس نتایج بدست آمده، پدیده محوری در این پژوهش، پویایی اجتماعی مدارس شامل سه مقوله اصلی و هشت مقوله ی فرعی بود. مقولات اصلی مدیریت پویایی اجتماعی مدارس شامل سازگاری اجتماعی، مهارت اجتماعی و فرهنگ اجتماعی بود. سازگاری اجتماعی شامل دو مقوله فرعی سازگاری آموزشی و سازگاری عاطفی بود. مهارت اجتماعی شامل مهارت اجتماعی احساسی، مهارت اجتماعی عملکردی، مهارت اجتماعی جایگزین و مهارت اجتماعی برنامه ریزی بود. و فرهنگ اجتماعی شامل هنجارها و فرهنگ همسالان و وابستگی بود. این نتیجه با نتایج تحقیق محققانی همچون نوروالک و همکاران (۲۰۲۱)، دوی (۲۰۱۹)، تامپسون و همکاران^۱ (۲۰۱۸)، بهامین و کوروش نیا (۱۳۹۶) همخوانی دارد چرا که آنان نیز در پژوهش خود به نتایج مشابهی دست یافتند. نتایج تحقیقات این افراد نیز نشان داده است که پویایی اجتماعی مدارس از طریق بهبود و ارتقاء دانش، مهارت ها، قابلیت ها، توانایی ها، عملکردها، و نگرش های مدیران و تدوین برنامه های حرفه ای و آینده نگری حاصل می گردد. شرایط زمینه ای مدیریت پویایی اجتماعی مدارس با توجه به تجزیه و تحلیل محتوا و داده های مصاحبه شامل شرایط محیطی (عوامل فرهنگی - اجتماعی) و شرایط سازمانی (عوامل تکنولوژیکی) بود. این نتیجه با نتایج تحقیق محققانی همچون حاجی صالحی (۱۳۹۹)، اوساوا و همکاران (۲۰۲۲)، همخوانی دارد. شرایط مداخله گر شامل درون سازمانی (موانع ساختاری، موانع مدیریتی) و شرایط برون سازمانی (موانع اجتماعی، موانع اقتصادی) بود. این یافته با یافته های پژوهش فارمر و همکاران (۲۰۱۸)، دوی (۲۰۱۹)، نوروالک و همکاران (۲۰۲۱) همخوان و همسو است. راهبردهای مدل ارائه شده شامل راهبردهای فردی (خودمدیریتی)، سازمانی (روشهای آموزشی) بود. این نتیجه با نتایج تحقیق محققانی همچون سیمبولون و همکاران (۲۰۲۲)، جاهد و همکاران (۲۰۲۲)، فارمر و همکاران

^۱ -Thompson et al

(۲۰۱۸) همخوانی دارد. پیامدهای مدیریت پویایی اجتماعی مدارس شامل پیامدهای فردی (افزایش خلاقیت، بهبود عملکرد) پیامدهای سازمانی (بهبود اثربخشی و کارایی سازمانی، موفقیت تحصیلی دانش آموزان) و اجتماعی (پاسخگویی به نیازهای جامعه، تربیت شهروند مطلوب) بود. یافته‌های پژوهش حاجی صالحی (۱۳۹۹)، سیمبولون و همکاران (۲۰۲۲) فارمر و همکاران (۲۰۱۸)، دوی (۲۰۱۹)، با یافته‌های پژوهش همخوانی دارد.

بر اساس نتایج پژوهش طی فرایند کدگذاری تعداد ۳۲۵ کد باز استخراج و از تلفیق آن‌ها تعداد ۱۹ کد محوری و از تلفیق آنها نیز ۱۱ کد انتخابی احصاء گردید و در شش مقوله اصلی شرایط علی (خط مشی‌ها)، پدیده محوری (پویایی اجتماعی مدارس)، شرایط زمینه‌ای (شرایط محیطی، شرایط سازمانی)، شرایط مداخله‌گر (درون سازمانی، برون سازمانی)، راهبردهای مدیریت اجتماعی پویایی (فردی، سازمانی) و پیامدهای مدیریت اجتماعی پویایی مدارس (فردی، سازمانی، اجتماعی) به صورت مدل پارادایمی به صورت عمیق و غنی توصیف می‌نماید، که می‌تواند مورد استفاده سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان، آینده‌پژوهان و کارگزاران نظام آموزشی قرار گیرد. در پایان می‌توان گفت تحولات سریع فرهنگی موجب تغییر در اهداف، محتوا و روش‌های آموزش و پرورش شده است. بر خلاف گذشته دیگر آموزش و پرورش فقط به دنبال انتقال دانش و معلومات کلیشه‌ای و تقویت حافظه نیست بلکه توسعه حس انتقاد و قضاوت صحیح، تقویت مهارت‌های زندگی اجتماعی و بطور کلی تربیت شخصیت سالم، شاداب و پویا اهداف اصلی مدرسه پویا را تشکیل می‌دهد.

از این رو، الگوی مدیریت پویایی اجتماعی مدارس دوره متوسطه راهنمای مناسبی برای شناخت بسترها، شرایط، شاخص‌ها، موانع و پیامدهای پویایی اجتماعی مدارس است تا به واسطه آن با به کارگیری عوامل مبتکر و نوآور و ارائه طرح‌های جدید و روش‌های نو زمینه بروز ویژگی‌های یاد شده را در متعلمان و معلمان فراهم سازد و فضای مدرسه را به فضای سازنده، خلاق، مبتکر، روح‌افزا، گرم و صمیمی و لذت‌بخش تبدیل کند. در مجموع و با توجه به نتایج تحقیق در رابطه با تأثیر شرایط علی بر پدیده محوری و همچنین تأثیر شرایط علی از طریق پدیده محوری بر راهبردها، تأثیر شرایط مداخله‌گر بر راهبردها و تأثیر آن از طریق راهبردها بر پیامدها، تأثیر شرایط زمینه‌ای بر راهبردها و تأثیر آن بر پیامدها از طریق راهبردها، تأثیر پدیده محوری بر راهبردها و تأثیر آن بر

پیامدها از طریق راهبردها و همچنین تأثیر راهبردها بر پیامدها اهمیت وجود یک الگو برای مدیریت پویایی اجتماعی مدارس واضح تر می شود.

منابع

- بهامین، معصومه. کوروش نیا، مریم. (۱۳۹۶). رابطه بین مهارتهای اجتماعی و سازگاری اجتماعی به واسطه احساس تنهایی در نوجوانان، روش ها و مدل های روان شناختی، ۸ (۳): ۸۱-۹۸.
- حاجی صالحی، عایشه. (۱۳۹۹). شناسایی عوامل موثر بر شاداب سازی مدارس پویا، سومین همایش ملی دستاوردهای ورزش دانش آموزی، سندج.
- عباسی، رضا. هاشمی فارسی، آسیه و عباسی، مصطفی. (۱۳۹۵). بررسی مدیریت کلاس درس معلمان با تأکید بر فنون کلاس داری آنان، نخستین همایش ملی علوم اسلامی حقوق مدیریت، قم.
- Ahn, H.-J., & Rodkin, P. C. (2014). Classroom-level predictors of the social status of aggression: Friendship centralization, friendship density, teacher-student attunement, and gender, *Journal of Educational Psychology*, 106: 1144-1155.
- Brennan, Lorraine. Cusack, Tara. Delahun, Eamonn. Kuznes of, Sharron. Donnelly, Suzanne, (2017). Academics' conceptualisations of the research-teaching nexus in a researchintensive Irish university: A dynamic framework for growth & development, *Journal of Educational Psychology*, 99: 225-241.
- Dijkstra, J. K., & Gest, S. D. (2015). Peer norm salience for academic achievement, prosocial behavior, and bullying: Implications for adolescent school experiences, *Journal of Early Adolescence*, 35: 79-96.
- Farmer, T. W., Leung, M-C., Weiss, M. P., Irvin, M. J., Meece, J. L., & Hutchins, B. C. (2011). The social network placement of rural high school students with disabilities: Centrality and peer affiliations, *Exceptional Children*, 78: 24-38.
- Farmer, T. W., Lines, M. M. & Hamm, J. V. (2011). Revealing the invisible hand: The role of teachers in children's peer experiences, *Journal of Applied Developmental Psychology*, 12 (3): 821-840.
- Farmer, T. W., Reinke, W., & Brooks, D. S. (2014). Managing classrooms and challenging behavior: Theoretical considerations and critical issues, *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 22: 67-73.
- Farmer, T. W., Dawes, M., Hamm, J. V., Lee, D., Mehtaji, M., Hoffman, A. S., & Brooks, D. S. (2018). Classroom Social Dynamics Management: Why the Invisible Hand of the Teacher Matters for Special Education, *Remedial and Special Education*, 39(3): 177-192.
- Jahed, H; Rezaeyan, T; Nourian, M; Shahmohammadi, N. (2022). Dimensions and Dynamics Components of Primary Schools by Research Synthesis Method, *School Administration Journal*, 9 (4): 125-139.

- Klijn, F., Pais, J., & Vorsatz, M. (2019). Static versus dynamic deferred acceptance in school choice: Theory and experiment, *Games and Economic Behavior*, 113: 147-163.
- Norwalk, Kate E.; Dawes, Molly; Hamm Jill. V; & Thomas W. Farmer (2021) Improving Middle School Teachers' Self-Reported Use of Social Dynamics Management Practices, *Journal of Applied School Psychology*, 37 (2): 109-126.
- Salmivalli, C. (2014). Participant roles in bullying: How can peer bystanders be utilized in interventions? *Theory into Practice*, 53: 286-292.
- Shonubi, O. K. (2012). How leadership and management dynamics contribute to school effectiveness, Doctoral dissertation, University of Pretoria.
- Simbolon, Bintang R; Wibowo, T. S; & Suherman, Ujang. (2022). Social Dynamics: Does it Have an Impact on the Existence of Education? *International journal of Demos*, 4 (1): 251-270.
- Thompson, R.G. Lucas; Goldberg, W. A.; Prause, J. (2018). Maternal work early in the lives of children and its distal associations with achievement and behavior problems: A meta-analysis, *Psychological Bulletin*, 136(6): 942-915.
- Touw, K. W., Vogelaar, B., Bakker, M., & Resing, W. (2019). Using electronic technology in the dynamic testing of young primary school children: predicting school achievement, *Educational technology research and development*, 67(2): 443-465.
- Vanlaar, G., Kyriakides, L., Panayiotou, A., Vandecandelaere, M., McMahon, L., De Fraine, B., & Van Damme, J. (2016). Do the teacher and school factors of the dynamic model affect high-and lowachieving student groups to the same extent? A crosscountry study, *Research Papers in Education*, 31(2): 183-211.

Presenting the management model of social dynamics of schools

*Quarterly Journal of Educational Leadership
& Administration
Islamic Azad University Garmsar Branch
Vol.16, No 4, winter2023, No.61*

Presenting the management model of social dynamics of schools Morteza kalhori, Elham kaveani, Zohreh Sabzianpour, Anahita Faraji

Abstract:

The aim of the present research was to present a model of social dynamics management in secondary schools of Kermanshah city. The type of qualitative research and the foundational data theory method have been the criteria of action in this research. The statistical population included secondary school principals, experts and education specialists. The purposeful and snowball sampling method continued until the researcher reached theoretical saturation using semi-structured interviews with 15 members of the sample. In order to validate and obtain the validity of the data, two methods of reviewing the participants and reviewing the experts who did not participate in the research and the reliability of the interviews were used by the method of objective and accurate implementation of the interviewees' speech. By using the results obtained from the review of the theoretical foundations and background of the research and the analysis of the content of the conducted interviews, the primary components and criteria of the management of the social dynamics of schools were identified and 325 open codes were extracted and 19 core codes were compiled from them. Their combination was also counted as 11 selected codes and through three stages of open coding, central coding and selective coding, the paradigmatic model of the management of social dynamics of schools in six main categories of causal conditions (policies), central phenomenon (social dynamics of schools), background conditions (environmental conditions, organizational conditions), Intervening conditions (intra-organizational, extra-organizational), strategies (individual, organizational) and consequences of social management of school dynamics (individual, organizational, social) are presented.

Keywords: school dynamics, social dynamics, school administrators.